

Asia: VN/23602/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi nuorisolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunto valtakunnallisia nuorisoalan järjestöjä koskeviin esitysluonnoksiin (lain 17 ja 18 §; asetuksen 5 ja 6 §)

Aseman Lapset ry pitää hyvänä, että lausunnolla olevassa esityksessä ehdotetaan muutettavaksi valtionapukelpoisuuden hyväksymistä koskevia nuorisolain säännöksiä tarkentamalla valtionapukelpoisuuden hyväksymisen edellytyksiä. Vuosien aikana valtionapukelpoiseksi on hakeutunut huomattava määrä järjestöjä ja myös valtionapua nauttivien toimijoiden määrä on niin ikään kasvanut huomattavaksi. Valtionapukelpoisuuden kriteerejä terävöittämällä on nähdäksemme mahdollisuudet kohdentaa tuki aidoimmin tukea tarvitseville toimijoille.

Esityksen mukaan valtakunnallisen nuorisoalan järjestön valtionapukelpoisuusharkinnassa korostettaisiin jatkossa nykyistä enemmän järjestön toiminnan merkitystä ja vaikuttavuutta nimenomaisesti nuorisotyön ja -toiminnan kannalta sekä uutena kriteerinä järjestön toiminnan ajankohtaisuutta. Toivomme, että ministeriö paitsi luo itse selkeän kriteeristön toiminnan ajankohtaisuuden osoittamiseen, myös edellyttää ja antaa mahdollisuuden valtionapua hakevan järjestön itsensä perustella toiminnan ajankohtaisuutta.

Näkemyksemme mukaan ministeriöllä täytyy olla valmius tarkastella avustuksia vuositasona sekä mahdollisuus pidemmällä aikavälillä tehdä avustustasoihin selkeitä korjaavia liikkeitä. Samalla vuosittaisten myöntöpäätösten tasossa olisi hyvä olla jonkinlaista ennakoitavuutta. Avustustasojen tarkastelu voisi tapahtua esimerkiksi säännöllisin väliajoin useamman vuoden tarkastelujaksoon pohjautuen, ennakoitavuutta lisättäisiin järjestökohtaisilla määräaikaisilla ohjeellisilla avustussuunnitelmilla, mutta lopulliset myöntöpäätökset tehtäisiin yhä vuosittain ministeriön harkinnan, avustusmäärärahojen ja tuloksellisuusarvioinnin perusteella.

Nuorisotyöstä ja -politiikasta annetussa valtioneuvoston asetuksessa ehdotetaan tarkennettavaksi järjestön toiminnan valtakunnallisuuden määrittelyä. Tarkennuksia voi pitää hyvinä ja perusteltuina, jottei tuki tosiasiallisesti kohdennu esimerkiksi maantieteellisesti vain suppeaan osaan Suomea toimintansa kohdentaville järjestöille. Aseman Lapset kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että asetusehdotuksessa määritelty toiminta seitsemän maakunnan alueella on merkittävä laajennus nykytilanteeseen ellei kohderyhmän maanlaajuisen tavoittamisen kriteerejä selkeytetä siten, että näistä käy ilmi muut olennaiset valtionapukelpoisuuteen riittävät seikat.

Tämä on asia, joka saattaa ohjata epätarkoituksenmukaisten organisaatiokerrosten tai -rakenteiden muodostamiseen. Samalla on riski, että se lisää järjestöjen toimintojen kohdentamista tai hankkeistamista valtionapukelpoisuutta kohderyhmän tarpeiden sijaan silmällä pitäen. Lisäksi se heikentää uusien järjestötoimijoiden käytännön mahdollisuuksia valtionapukelpoisuuden piiriin pääsemiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön yleisavustus on käytännössä ainoa nuorisotoimialan järjestöavustus, joka mahdollistaa vakiintuneemman toiminnan rahoittamisen ja kehittämistyön muuten kuin esimerkiksi kunta- tai aluekohtaisiin rahoituksiin sidottuna.

Selvän kehittämistarpeen näemme asetuksen hengessä lokeroida järjestöjä kolmeen erilliseen ”koriin”, nuorisojärjestöiksi, nuorisotyötä tekeviksi järjestöiksi ja nuorisotyön palvelujärjestöiksi. Tämän tyyppinen lokerointi on omiaan luomaan tarpeettomia raja-aitoja valtionapua nauttiville järjestöille ja osin vaikeuttaa sisäistä kehittämistyötä. Koska osassa järjestöistä toimitaan käytännössä useamman kategorian alla, tuottaa tilanne hankaluuksia käytännön tasolla, jos esimerkiksi asetuksen luokittelun myötä järjestön toiminnan arviointiin sovelletaan vain yhden luokituksen arviointikriteeristöä.

Vaikka järjestön luokittelu yhden kategorian alle lienee valtionavustuskelpoisuudesta päätettäessä tarpeellista, ehdottaa Aseman Lapset toiminnan mahdollisen toiminnan monialaisuuden huomioimista kuitenkin valtakunnallisten nuorisoalan järjestöjen avustusten haku-, raportointi- ja myöntöprosessissa. Tällöin järjestön tulisi valtionapukelpoisuuden osalta täyttää vähintään yksi mainituista määritelmistä, mutta toiminnan toteuttamisen osalta järjestöllä olisi mahdollisuus ilmoittaa täyttävänsä myös vaikka kaikkien kolmen kategorian kriteerit. Tällöin sen toiminnan arviointiin sovelletaan kaikkien soveltuvien kategorioiden kriteeristöä.

Lisäksi nostamme esiin kohdan, jossa järjestön toiminnan yhdeksi itsenäiseksi arviointikriteeriksi nimetään nuorten jäsenten määrä toiminnan tavoittamien nuorten rinnalle ja esimerkiksi

säännöllisesti osallistuvien tai toiminnan toteuttamiseen osallistuvien nuorten sijaan. Nuorten osallisuuden lisäämisen sekä yleisten järjestötoimintaan liittyvien muutostrendien näkökulmasta matalan kynnyksen osallistumismahdollisuudet, lyhytaikaisemmat sitoutumiset sekä joustavat mukaantulon mahdollisuudet toiminnan toteuttamiseen ovat tämän hetken verkottuvassa yhteiskunnassa nuorille muodollista jäsenyyttä tai järjestötoiminnan muodolliseen päätöksentekoon osallistumisen mahdollisuutta merkityksellisempiä.

Samalla tämä olisi syytä huomioida myös valtionapukelpoisuuden kriteereissä ja sisällyttää nuorten omaehtoinen toiminnan merkityksellisyys osaksi nuorisojärjestöjen toimintaa jäsenyysperustaisuuden rinnalla. Viestinä se, että nuorten omaehtoisesti organisoiman toiminnan tukemisen perusteena asetustasolla näkyy pelkästään jäsenperustaisuus, antaa nuorten arvostettavasta toimijuudesta yksioikoisen signaalin. Nuorisotoimintaa edistävien järjestöjen oman järjestöluokan poistaminen on muuten perusteltua.

2. Lausunto valtakunnallisia nuorisoalan osaamiskeskuksia (OSKE) koskeviin esitysluonnoksiin (lain 19 §; asetuksen 7 ja 8 §)

-

3. Lausunto nuorisokeskuksia koskeviin esitysluonnoksiin (lain 20 §; asetuksen 9 ja 10 §)

-

4. Lausunto muita säännöksiä koskeviin esitysluonnoksiin (lain 23, 24, 26 ja 27 §; asetuksen 1 §)

-

5. Lausunto Harrastamisen Suomen mallia koskeviin esitysluonnoksiin (lain 12 a ja 21 a §)

Harrastamisen Suomen mallin aikaansaaminen on tärkeä tavoite, varsinkin mikäli sillä pystytään tosiasiallisesti tukemaan ja lisäämään etenkin sellaisten lasten ja nuorten osallistumistaitoja ja -mahdollisuuksia, jotka muutoin putoavat tervettä kasvua vahvistavan harrastetoiminnan ulkopuolelle. On tärkeää, että lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseen panostetaan moninaisilla keinoilla. Harrastamisen Suomen mallia koskevan lainsäädännön kirjaaminen nuorisolakiin tukee nuorisoalaa huomioimaan entistä vahvemmin myös varhaisnuoret toiminnan kohderyhmänä, mikä on hyvä asia.

Aseman Lapset huomauttaa kuitenkin, että mallia ollaan nyt kirjaamassa lakiin varsin pian pilottien jälkeen ja tosiasiallisia vaikutusarvioita on vaikea saada. Toiminnan kokonaisvaikutuksista ja merkityksestä lasten ja nuorten syrjäinjäämisen torjumisessa ja entuudestaan harrastamattomien lasten ja nuorten tavoittamisessa ja harrastetoimintaan sitouttamisessa olisi tärkeä saada moniulotteista tietoa. Tätä ennen toimintaa on syytä pitää kokeilevana. Etenkin erilaiset etsivän toiminnan malliin kytkevät kokeilut ovat tärkeitä harrastamattomien lasten ja nuorten aidoksi tavoittamiseksi.

Harrastamisen Suomen mallin mukaisten harrasteiden tiukkaa kytkemistä lähinnä koulujen tiloihin ja koulupäivän yhteyteen olisi hyvä väljentää etenkin vanhemmille nuorille tarkoitettujen harrasteiden osalta. Lain lähtökohdan tulisi olla jokaisen lapsen ja nuoren oikeus osallistumiseen ja tiukat toteuttamistapaa koskevat rajaukset ohjaavat huomion pois tästä tavoitteesta. Lapsen oikeuksien näkökulmasta mallissa olisi lakisäateistettäessä tärkeä huomioida myös perusopetusikää vanhemmat nuoret.

On tärkeää, että Harrastamisen Suomen mallin harrasteet tarjoavat sisältöosaamisen lisäksi myös kasvatuksellista ohjausosaamista. Tällä pystytään tukemaan etenkin sellaisten lasten ja nuorten osallistumista, osallisuutta ja sitoutumista, joiden osallistumisvalmiudet jostain syystä johtuen ovat ikätovereita heikommalla, mutta jotka eivät ole erityisen tuen piirissä. Tämän lisäksi tulee huomioida erityistä tukea tarvitsevien lasten tarpeet.

Harrastemahdollisuuksien tarjoamisen lisäksi olisi syytä huomioida jatkuvuus ja lasten ja nuorten tosiasialliset mahdollisuudet päästä syventämään taitojaan itselle merkitykselliseksi muodostuvassa toiminnassa. Ilman tämän huomioimista muodostuvat esimerkiksi varallisuuserot tai vanhempien rajalliset mahdollisuudet tukea lasta tai nuorta taitoja pitkäjänteisesti syventävään toimintaan hakeutumisessa yhä käytännön esteeksi harrastekiinnittymiseen.

Lisäksi huomautamme, että Harrastamisen Suomen mallin rahoitus olisi toteutettava myös jatkossa siten, että se ei leikkaa muita nuorisotyölle osoitettavia resursseja. Vain ohjattujen harrastetuntien lisääminen arkiviikkoon ei riitä ratkaisuksi yhteiskunnassa heikoimmin pärjäävien haasteisiin. Nuorten ”vapaa-vapaa-ajaksi” – eli ohjelmattomaksi ajaksi – mieltämän ajan merkitys lisääntyy kasvun myötä. Nuorisotyön tulee voida myös jatkossa olla tarjoamassa ja vahvistamassa myös vapaamuotoisen vuorovaikutuksen ja yhdessäolon tuottamia positiivisia hyvinvointivaikutuksia nuorten elämässä.

6. Lausunnonantajan yleiskommentit tai huomiot/ehdotukset koskien lain muita säännöksiä

Järjestö- ja muiden ja nuorisotyötä toteuttavien toimijoiden mukaan kytkeminen VANUPO:n valmisteluun on syytä käynnistää mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja aiempaa laajemmin. Näin kentän signaalit ja nuorisotyötä toteuttavien tahojen havaitsemat kehittämistarpeet saataisiin kytkettyä valmisteluun mukaan pelkkää lausuntokierrosta tehokkaammin.

Marttio Hannamari
Aseman Lapset ry